

Valtiovarainministeriölle

Viite: lausuntopyyntö VM 064:01/2012/4.2.2014

Kokoomuksen lausunto valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

Kuntien tilanne on haastava

Tulevaisuuden kuva kunnista, kunnallisesta itsehallinnosta ja kunnallisista palveluista ilman rakenteellisia uudistuksia on huolestuttava. Kaikkien kuntien haasteet ovat väestön ikääntyminen, huoltosuhteen heikkeneminen, kuntien työntekijöiden siirtyminen eläkkeelle, työvoiman saatavuus ja julkisen talouden kestävyys. Väestön ikärakenteen ja huoltosuhteen heikkeneminen lisää hoivapalvelujen tarvetta ja lisää samalla tarvetta palkata lisää henkilöstöä.. Kaikille kunnille työvoiman saanti tulee haastavaksi. Kuntien talousanalyysin mukaan nykyisellä toimintamallilla vaihtoehtoina olisivat joko suuret kuntaveron korotukset tai kuntien lainakannan raju kasvu.

Korostamme, että on syytä avata valmisteluun valtionosuusuudistukseen liittyen ja kuntalain uudistuksen yhteydessä kuntien rooli, tehtävät, toimintatavat ja rahoitus erityisesti nyt Sote-päätöksen jälkeen.

Kuntauudistuksen edistäminen on Sote- päätöksen jälkeenkin edelleen välttämätöntä. Vetovoimaiset ja elinvoimaiset kaupunkiseudut ja kunnat ovat Suomen ja sen eri osien tasapuolisen menestymisen kannalta keskeisiä

Valtionosuusuudistus on tarpeellinen

Kokoomus pitää valtionosuusuudistusta tarpeellisenä ja pitää uudistusesitystä rakenteen ja kriteerien osalta oikeana. Uudistus on osa kuntauudistusta, jonka tavoitteena on turvata kansalaisten peruspalvelut joka puolella Suomea. Kokoomus kannattaa kuntien koko rahoitusjärjestelmän uudistamista ja samalla kunnan oman verotulopohjan vahvistamista.

Valtionosuusjärjestelmän uudistuksen tavoitteena on varmistaa peruspalveluiden järjestäminen kaikkialla Suomessa ja tasata kuntien olosuhteista johtuvia eroja.

Kokoomus mielestä esitys on kokonaisuutena oikea ja toteuttamiskelpoinen. Tavoite on saada aikaan nykyistä oikeudenmukaisempi, selkeä, kannustava ja läpinäkyvä valtionosuusjärjestelmä. Koko valtionosuusjärjestelmä perustuu laskennallisiin kustannuksiin, joten kunta hyötyy, mikäli pystyy järjestämään palvelut tuottavammin. Uusi järjestelmä kannustaa järjestämään palvelut alle keskiarvohinnan.

Merkitys kuntien taloudelle

Julkaistuihin kuntakohtaisiin lukuihin tulee suhtautua varauksella. Laskelmat ovat vain suuntaa-antavia. Nyt tehdyt kuntakohtaiset laskelmat pohjautuvat kuntien vanhoihin tilinpäätöstietoihin. Kuntakohtaiset luvut tulevat vielä muuttumaan kuntien olosuhteissa ja

verotuloissa tapahtuneiden muutosten vuoksi suurestikin ennen kuin järjestelmä on voimassa.

Valtionosuusuudistuksessa on katsottava kokonaiskuva. Näin ollen uudistuksessa ei pitäisi katsoa voittajia tai häviäjiä. Jos valtionosuusuudistus toteutetaan tavalla, joka selkeyttää järjestelmää, kannustaa kuntia parantamaan omaa tuottavuuttaan ja parantaa taloussuunnittelua kunnissa, ovat voittajia kaikki suomalaiset pitkällä aikavälillä.

Tärkeintä on turvata kaikkien suomalaisten oikeus palveluihin. Tämä edellyttää rahoituspohjan vahvistamista ja kunta- ja sote- uudistuksen toteuttamista. Sote- uudistus siirtää järjestämisvastuun kunnista viidelle sote- alueelle. Samalla kuntien taloudesta ja myös päätösvallasta noin puolet siirtyy sote- alueen päätettäväksi.

Tasausjärjestelmä on kannustava

Myös tasausjärjestelmän uudistus on hyvä. Kokoomus korostaa tasausjärjestelmässään kannustavuutta. Kokoomus kannattaa myös kiinteistöveron ja voimalaitosveron palauttamista tasausjärjestelmään.

Uusi tasausjärjestelmä kannustaa kuntia aktiiviseen elinkeinopolitiikkaan ja työllisyyttä edistäviin toimiin. Järjestelmän painopistettä siirretään kustannusten tasauksesta tulojen tasaukseen. Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasauksessa verotulojen kasvu hyödyttää jatkossa myös tasausrajan alapuolella olevia kuntia. Uutena kriteerinä on lisäosan työpaikkaomavaraisuus, joka kannustaa kuntaa aktiivisuuteen omassa elinkeinopolitiikassaan.

Kriteerit ovat selkeitä

Kokoomuksen mielestä kriteerin määrän vähentäminen on oikein ja selkeyttää järjestelmää. Valtionosuudet maksetaan pääosin väestön ikärakenteen ja sairastavuuden perusteella. Muina olosuhdetekijöinä järjestelmässä huomioidaan muun muassa työttömyys, vieraskielisyys, kaksikielisyys, asukkaiden koulutustaso, saaristolaisuus ja harva asutus. Nykyisen noin kahdeksan miljardin euron peruspalveluiden lisäksi valtionosuuksiin sisältyy myös 300 miljoonan euron lisäosa. Tätä osuutta saavat kaikki kunnat, ja sitä enemmän mitä korkeampi työpaikkaomavaraisuus kunnassa on. Tällä voidaan kannustaa kuntia aktiiviseen elinkeinopolitiikkaan.

Suhde kuntaliitoksiin on neutraali

Kokoomuksen mielestä esitetty järjestelmä on kuntaliitosneutraali. Mikäli kunnat kuntaliitoksen johdosta menettävät valtionosuuksia, kuntarakennelain mukaisesti nämä yhdistymisistä johtuvat menetykset kompensoidaan vuoteen 2019 asti. Kokoomuksen mielestä suora taloudellinen tuki yhdistyville kunnille tulisi olla mahdollista myös tiukentuvan julkisen talouden tilanteessa. Mallina voi olla Paras-uudistuksen yhdistymisavustukset ja valtionosuuskompensaatio, kun liittyvien kuntien erillisinä saamat

valtionosuudet yhteensä ovat suuremmat kuin uuden kunnan valtionosuudet. Malli voi olla myös ns. kohdennettu muutostuki esim. uuden kunnan talouden tervehdyttämiseen, palvelurakenteen ja toimintatapojen uudistamiseen sekä yhteisten atk-järjestelmien kehittämiseen.

Siirtymäaika on tarpeellinen

Uudistukseen tulee sisältyä siirtymäaika, joten kunnilla on mahdollisuus varautua muutokseen.

Uudistukseen tulee soveltaa viiden vuoden siirtymäaikaa, joka on riittävä aika tasoittaa muutosta. Ensimmäisinä vuosina kuntakohtainen muutosta voidaan rajoittaa siten, että ensimmäisen vuonna muutos olisi korkeintaan 50 euroa asukasta kohti.